»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву »Бранка« у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«:

	За Угарску: Србију, Црну Гору и друге стране државе
на годину	К 34·— 46·— дин.
на по године	К 17·— 23·— „
на четврт »	К 8·50 11·50 „

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Бранка“ налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 170. У Новом Саду, у четвртак 6. (19.) августа 1909. Година XXV.

Питање Дарданела.

Ко је био у Цариграду па видео положај те светско историјске вароши, ко је видео, са краја Босфора, велико Црно Море, па дуж обале Босфора европске и азијске обале, те онда савијутак према Мраморноме Мору, па после Мраморнога Мора Дарданеле, што воде у Егејско, а затим у Средоземно Море: тај ће лако појмити, какову велику важност ставља Русија на пролазак из Црнога Мора у Егејско и Средоземно Море.

Црно Море са својим обалама искључива је својина Русије. Али шта вреди то Црно Море, кад му је препречен саобраћај са Егејским и Средоземним Морем, кад постоји међународна забрана, да руски ратни бродови из Црнога Мора не сму поред Цариграда пролазити кроз Босфор, Мраморно Море, па кроз мореуз Дарданеле, да могу доћи у Средоземно Море, које је управо европско средиште за европске поморске државе?

О питању Дарданела постоји читава књижевност, читав однос међу Русијом и Турском у великом се делу креће око питања Дарданела.

Данас поред критскога питања искрсло је и питање Дарданела. Са тим питањем бави се данас новинарство свију држава.

Неки новинари и политичари пронашли су, да је управо питање Дарданела упливисало на Русију, те је пристала на анексију Босне и Херцеговине, јер да је аустро-угарски министар спољашњих послова барон Ерентал на свом састанку са руским министром Извољским у Бухловицама (Buchlau) лане у лето обећао, да ће Аустро Угарска бити на страни Русије у питању Дарданела.

Је ли баш такво обећање било у Бухловицама, не може се знати, као ни то, да ли је наша монархија то обећање могла учинити без приволе своје савезнице Немачке.

Но извесно је, да је питање Дарданела у најновије доба дошло на површину. У Цариграду Младо-Турци не могу порицати, да је Русија у Цариграду учинила извесне кораке, да би, кад би сада скорим руски цар учинио посету италијанском краљу у Риму, „Штандарт“, јахту рускога цара, пратиле неке оклопнице руске црноморске флоте у пролазу кроз Босфор и Дарданеле.

У Цариграду допуштају, да би Порта за тај случај изнимице дала дозволу, да руски војни бродови пролазе кроз Босфор и Дарданеле, али да та изнимна дозвола не би поруШила забрану пролаза руских војних бродова кроз Босфор и Дарданеле и по томе да та изнимна дозвола не би у себи садржавала расправу питања о Дарданелима.

Међу тим зна се по повесници, да је свагда, кад је Русија или победила Турску или стојала у пријатељском односу са Портом, увек имала слободан пролаз кроз Босфор и Дарданеле. Још године 1774., кад је Русија потукла Турску, у уговору од Куџук Кајнарџеја од 21. јула исте године, морала је Порта признати право Русији на пролазак руских убојних лађа кроз Босфор и Дарданеле. У великом рату мисирскога поткраља Мехмед-Алије против Порте Русија је стала на страну Порте, те се руска војска искрцала на другој обали Босфора, у азијатском Скутарију, да заштити султана против Мехмед-Алије. Али баш брзина, којом су се Руси створили на обалама Босфора, застрашила је европске велесиле, да би Русија једнога дана могла набрзо заузети Цариград, те склопе конвенцију од 13. јула године 1841., којом Црно Море изјаве као mare clausum, те установе забрану за пролазак ратних бродова у опште кроз Босфор и Дарданеле, па да је за пролазак и малих ратних бродова за сигурност појединих посланстава у Цариграду нужна дозвола од стране Порте.

Но најгоре је прошла Русија после кримскога рата у париском уговору од 30. марта године 1856. Ту не само да је обновљена забрана, садржана у конвенцији од 13. јула године 1841. у погледу проласка кроз Босфор и Дарданеле, него је Русији било забрањено, да у Црном Мору сме држати икакву руску флоту. Русија је морала пристати на то одређење, које јој ју врло понижавало, јер је у заштиту Турске читав запад Европе био против Русије. Али чим се показала добра прилика, Русија је стресла са себе окове париског уговора од године 1856., па кад је започео француско-немачки рат од године 1870., Русија је циркуларном својом нотом обавестила све европске велесиле, да ју више не везује париски уговор од године 1856., пошто он ограничава суверено право Русије над њеним сопственим земљиштем, те Русија таки започне градити своју црноморску флоту, која је данас врло јака. Европске велесиле нису имале ни куд ни камо, него године 1871. у конференцији у Лондону и састављеном протоколу признаду Русији право, да може градити и држати своју флоту у Црноме Мору.

Данас се у питању Дарданела европски положај сасвим променио. Енглеска као бивша супарница Русије у Азији, настојала је некад свима силама, да Русију одстрани од Цариграда па да јој не дâ маха на мору. Но данас према врло запетом односу Енглеске према Немачкој, баш је у интересу Енглеске, да руска црноморска флота дође кроз Дарданеле у Средоземно Море, како би у случају рата са Немачком била од помоћи и Енглеској и Француској.

Нема сумње, да ће и Енглеска и Француска чинити притисак у Цариграду, да се питање Дарданела реши у корист Русије. Скорим ће се видети и то, да ли ће рускога цара, кад пође у походе у Рим италијанском краљу, те се својом јахтом буде провезао кроз Босфор и Дарданеле, пратити руске оклопнице руске црноморске флоте.

Ако Русија добије од Порте какво уверење, да ће се питање Дарданела повољно решити у корист Русије, онда ће руски цар Никола II. у свом повратку из Рима принети ту жртву, да посети у Цариграду новога турског султана.

Но у питању Дарданела мораће се скорим показати и то, да ли је збиља наша монархија обрекла што Русији, да ова пристане на анексију Босне и Херцеговине, и да ли ће наша монархија, иако је обећала што Русији, и моћи одржати то обећање, ако то обећање није по вољи њеној савезници Немачкој.

Питање Дарданела постаје данас једно од најважнијих питања, од којега може да зависи европски мир или европски рат.

△

О ИСПИТУ ЗРЕЛОСТИ.

Крај свију реформа, које су предузете ради олакшице на матуритетским испитима, још никако се није постигло, да се ученици подвргавају испиту зрелости „без страха и трепета“, јер бирократија још непрестано тера свој стари занат. Ње се не тичу либерална и хумана начела новог времена, нити се она обазире на педагошке и хигијенске опомене; не мари она, што се велик део чувених педагога, лекара, научника и других интелигентних људи дигао против матуритета, како се данас одржава. Класификација кандидата бива обично по шаблонском начину, те по томе зависи од слепог случаја,

ЛИСТАК.

Славујак.

Приповетка из словачких крајева.

(Наставак.)

Сад је у жбуњу била непробојна помрчина. Блиставе звезде с мрачног неба нису мрак начиниле провиднијим. Мрмљајући преда се неразумљиве речи, пузећи четвороношке, провлачио се Пишта кроз јорговање шипражје. Гране су му изгребле лице; како их је несигурном руком растављао, сваки пут су одскочиле натраг па га удариле по очима. Трње са дивље руже заболо се у вез његова рукава; добро га је морао повући, да га откине од трња. Чичак му се залепио за хаљине а напред се провлачио кроз раздрљену кошуљу. Пишта је шкргутао зубима од тешког једа. Најзад се попео на кров. Како је даље пипао, бола га је слама у прсте, суво лишће је шуштало а ситно суво грање је пуцкало па му се забадало у чакшире. Али ено већ Марушчина прозора! У тавном се окну огледао одсјај једне звезде. Лагано се Пишта пужао горе. Био је пијан а гонила га је жудња, да дође у вајат, те није ни опазио, како му је нога доспела у рупу у натрулој слами и како је под ногама му тупо пуцао иструо балван.

Неопрезно, нестрпљиво хтео је да извуче ногу, али је врхом чизама запео негде унутри, стао је онда ван себе од беса још јаче петом, чуо је за тим опет праску па је наједаред осетио, како не дохвата више тле, него му нога виси у зраку, над неким понором.

То му је било већ сувише. У замагљеноме му мозгу искрсе наједаред ужасна мисао: шта, ако се сруши кров? Сав преправљен покуша, да се искобеља, па се ухвати за омуте сламе са стране. У то стаде опет под њим пуцати, овога пута под другом ногом. У очају почне рукама млатати око себе а оно све горе. Најзад труло дрвље попусти сасвим, уз ужасну се лупу покрхају балвани под теретом човека, који је као махнит млатао рукама.

Пишта крикне па осети, како пада а не може да се задржи.

Зујало му је око ушију; украј њега, под њим и над њим пуцало је, прашило се, крунило се, проламало се. За тренутак није осећао ништа друго, до ли ужасно хладан зимски зрак, који је вејао око њега. Овда га је нешто спопало па му потресло све тело. Сав одеран, али потпуно трезан, лежао је четири метра под земљом на смрзнуту неравну комаду леда па је стењао. Собом је повукао био доле високо израстао чкаљ, за који се у свом страху био ухватио.

* * *

У зору је Марко поласмрзлог Пишту извукао из леденице. Кад је с неколико других момака крај леденице прошао, да оде до дворишта пред чардак, чуо је, како неко стење у леденици.

Једецима и мердевинама узвукоше Пишту горе а сви су му се смејали.

Мокар, сав изгребен, дршћући од зиме, отшуњао се у коњушницу па га цео тај дан нису више видели на дворишту.

Сав се завукао у сламу, покрио се дебелим ћебетом па је тако преспавао и мамурлук и љубавни дерт, док га није пробудио ишпан па му јавио, да је изгубио службу.

Није могао порећи, али богме ни признати, да је на најбезочнији начин изгрдио госпођицу Рожику, да је оштетио врата на вајату и да је сву кућу узнемирио. Њему није било потпуно јасно, како се све то десило, јер се почао сећати тек у оном часу, кад је нагла расхлада температуре разагнала маглу са очију му.

Бадава је молио, да му опросте. Увређена Рожика је подбола ишпана те се ни за сав свет није дао умилостивити. Још тога дана у вече — данју се стидео — отишао је Пишта, да се више не врати.

Али ни за Марушку није та ноћ остала без последица.

Кад је у јутру са кецељом, пуном шапурикâ, бојажљиво ушла у кујну, да наложи ватру, дочекала ју је куварица сва црвена од једа. Марушка се престрави, испусти из руке окрајак кецеље те се шапурике откотрљаше по каменим плочама на поду. Рожика стане тик пред Мару-

јер се не пита, како је ученик успевао у току од осам година. Ту се више гледа на онај моментани, случајни успех, што га је ученик у страху и узбуђењу за оних 20 до 30 минута показао, него ли на цео успех за прошлих 16 семестара, т. ј. 8 година. Тако гласи наредба па крај! А да је то тако, најбољи је доказ, што више пута на матуритету падне кандидат, који кроз осам година ни из којег предмета није никад падао, који је све писмене задаће добро израдио, али на усменом испиту случајно није потпуно одговорио те је морао после испит допуњавати. Има забележен случај, где је професор српског језика и књижевности запитао кандидата: »У којем се црквеном торњу налази неки натпис, који се односи на дотични предмет?“ Кандидат се није могао сетити, но енергичним заузимањем председника срећно је прошао. Тако се дешава, да матуринат настрада због којекаквих ништавних ситничарских питања, која никако не доказују кандидатову зрелост. А кад што страда кандидат и због рђавог расположења професора питача. И тако бисмо могли навести многих сличних примера. С тога имају потпуно право они, који најстрожије осуђују такову бирократску установу матуритета те захтевају да се укине. То ће најпосле морати бити према захтевима хуманог напредног духа времена. Тако мађарски лист »Neues Pester Journal« у једном од прошлих бројева, јављајући о успеху испита зрелости у Будимпешти, замера, како се још и сад непрестано поступа на њима са дојакошњом строгошћу. Ученици морају по велику цену страха, узбуде и силног душевног и физичког оптерећења да себи набављају сведоџбу зрелости. Хуманитет и либерално схватање ублажили су и олакшали испит зрелости у многим средњим школама иноземства и тиме су одузели онај познати страх, што спопада ученике том приликом, али ти обзири још никако да се заведу и код испита у Угарској. Испит зрелости је за мађарске ученике непрестано још оно страшило, што месецима прети абитуријентима а њихов дух и живце излаже страховитим мукама и потресима. Даље се тужи исти лист, како набавка сведоџбе зрелости бива на основу апсолутно непоуздане класификације професорâ, зависи често од случаја и од ученикова душевног расположења. Више пута иначе добри и даровити ученици, у тренутку, кад им се стави питање, стојећи под утиском страха, узбуде и нервозности, нису у стању да покажу своје знање, док се међутим слабији ученици јачих живаца и хладне крви са успехом провуку, јер им њихова смелост много олакшава те могу да схвате стављена питања. Често успех испита зависи и од пуког случаја, да ли је ученик добио теже или лакше питање, и тако се неправди отварају широм врата. Професоров каталог и случајни одговор још непрестано пресуђују о томе, да ли ће ученик после осам година тешка учења добити жељену сведоџбу или не. У средњим школама иноземства већ је овладало уверење, да је дуго годишње посматрање ученика од стране професорâ најпоузданије мерило при квалификацији абитуријената, да ли могу прећи на велику школу, а у тим земљама је строгост при испитима зрелости или ублажена или су ти испити сасвим укинути. У тим школама је матура већ изгубила оно дејство, што узнемирује абитуријенте, и постала је само пука формалност, која је довољна, да се државни надзорник обавести о квалификацији ученикâ. Ученик, који је осам година био марљив и показивао дара, не може у тим школама пропасти, иако му испит није баш испао за руком, те тако се може без страха и узбуде подврћи том формалном испиту. При завршетку напомиње исти лист, е је већ крајње време, да и на мађарским испитима зрелости завлада дух човечности и правичности. На тај начин бисмо на крају школске године доживели мање оних жалосних случајева, где се многи честит ђак у борби против бесмислених школских установа на трагичан начин мора да растави са својим млађаним животом, и онда би зацело било мање родитеља, који би у очајању за изгубљеним сином његову горку судбину оплакивали.

х+у.

Реч уочи дванаестог конгреса.

Под тим натписом донео је »Привредник“ у свом последњем броју овај чланак:

„Још нас само две недеље дана растављају од њега. Проћи ће за час и оне и видећемо онда опет — по дванаести пут — на окупу не само наше задругаре из свију крајева, већ и наше привреднике уопште, који бригу воде о привредном раду и привредном напредовању нашем и који потпуно схватају важност привредног рада те одушевљени за тај рад орно и вољно долазе стално на та наша годишња привредна стецишта, да се надахну још јаче духом, који провејава те наше састанке: духом непрекидног и истрајног рада, духом народне солидарности и сложног настојања свију без разлике око привредног нам унапређивања и снажења нашег.

Ми смо уверени тврдо, да ће и на дванаести наш конгрес доћи свако, ко год само може, и да ће и дванаести конгрес наших задруга бити не само добро посећен, већ и посећенији, него и један досад.

А ко год може и ко мисли да пође, нека не жали труда, нек не жали времена, нек не жали ни оно мало трошка, па нека се мало баш и откине с друге које стране, па и прегори! Јер ко дође, зажалити не ће. Наук, који ће се стећи, додир с браћом из свију крајева, измена мисли и т. д., исплатиће труд и изгубљено време, па и ону пару, која ће се издати за пут и трошак.

С тога, привредници и сви ви у опште, који сте одани истински раду нашем привредноме, пођите на конгрес! Тамо под убавом Фрушком Гором, на догледу наших манастира, наших славних српских задужбина, лежи Рума, у којој ћемо ове године да збор зборимо о привредном раду и напредовању нашем. Онде нас све чекају раширеним рукама наши задругари, чекају нас и наши Румљани. За то не оклевајте, не скањујте се, одлучујте се одмах, па дођите, дођите зацело на конгрес!“

НОВИ САД, 5. августа 1909.

— **За надвојводе постоје Срби, само не постоје за „експоненте“!** Један пријатељ пише „Србобрану“ за овај значајни догађај:

„Путујући нађох се случајно дана 7. августа по нов. кал. о. г. у Новиграду Подравском, баш кад је онуда пролазио Његова ц. и кр. Висост надвојвода Леополд Салватор. Под славолуком стао је аутомобил, гдје је надвојводу поздравио г. предстојник Херман у присутности много народа.

Послије одздрава на њемачком језику приказани су надвојводи неколи интелигентни дочекаоци, а међу овима и пречасни госп. Милан Димић, парох плавшиначки. Госп. Херман рече: „Ово је грчко-источни свећеник“!, а Његова Висост српски запита: „Српски свећеник?“ Г. Димић рече: „Јесте, Ваша Висости, српски свећеник“. А надвојвода ће опет српским језиком запитати: „Има ли доста Срба овђе?“ — „Има петнаест стотина душа у мојој парохији“, одговори г. Димић. — „Да ли су сви у овим горама?“ запита надвојвода даље. „Јесте, Ваша Висости, великом већином у овим горама“.

Его г. г. Акурти и Тарабокија! **Чланови владалачког дома знаду и признају Србе у Хрватској.** Шта велите на то?“

Ово треба да запамти и Раухов заштитник, министар председник Векерле, који је у тренутном наступу шовинизма јавно, у седници угарског сабора узвикнуо:

— Szerb nemzet nincs! (Српског народа нема!)

Али бадава поричу, да постоји српски народ. Признавали га Векерле, Раух и њихове потркуше, или не: српски народ постоји, он је ту, и ту и остаје.

— **Сад га се и они одричу.** Реч је о злогласном »крунском« сведоку у загребачкој „велеиздајничкој“ парници, о Ђорђу Ристи Настићу. Сад га се одричу и они, који су у њему гледали »спаситеља монархије“.

Из Сарајева наиме јављају:

»Настић, крунски сведок у загребачкој парници, стигао је у петак у Сарајево, где је отишао у уредништво листа „Сарајевоер Тагблат“ и умолио уредништво тог листа, нека изјави у свом листу, е он (Настић) није добио новаца ни од босанске владе, ни од аустро-угарског министарства иностраних дела. »С. Тагблат« у уводном чланку говори о Настићевој посети и вели, да је у течају парнице довољно доказано, да је Настић више пута добио новаца од црногорске владе. Да ли је Настић добио од наше владе новаца — вели даље сарајевски лист — то ми не можемо знати, али ако је од ког министарства заиста добио новаца, штета је била за сваки грош.“

шку, прекрсти руке на груди, које се надимале од узбуде, па овако стане частити Марушку:

— Тако ли се ти дакле владаш, крмачо једна? Три ти момка треба наједаред? Није ти доста онај богињави Пишта, тај бројасти обешењак? Сад си заподела и са сељачким момцима! Сваком се бацаш о врат, траго последња! Зар те није стид и срам, да пола села галами пред твојим вратима? Па са таквом једном морају поштене женске, као што сам ја, седети за једним столом! Са таквом једном . . . !

Марушка је покушавала, да се оправда, али јој куварица није дала да дође до речи. Сваки тањир, који је разбила, сваки залогајић, који је крадом појела, сваки заједљив одговор, који је у току последњих недеља дрзнула да избаци, био је овом приликом из помрчине прошлости изнесен на видело те пребачен.

Собарице, које су иначе долазиле тек, кад је усут био доручак, чуше грају па се у чарапама дошуњаше из своје собе те стадоше слуктети на кујнским вратима. Чак је и Јанош у сред бријања застао па тихо отшкринуо врата, да чује, шта се то збива у кујни.

Цицка се поплашено извукла иза огњишта, где је преноћила, скочила је на сто, дигла реп па округлим својим очима стала гледати по кујни.

Кад је стари гроф после подне прошао мимо кујнски прозор, зачуђено је обрнуо главу онамо, одакле се иначе у то доба вазда орио јасни глас младе паракуварке. Шта ли је само тој цури, да данас не пева?

* * *

Марушка је тога дана радила свој посао вредно, као и иначе, али је доња усна јој јогунасто била напућена а очи су јој гледале мрко. У подне није окусила ни залогаја па чак није додирнула ни каву са оноликим добрим шећером, а кад је опрала и обрисала суде, отишла је погнутом главом преко дворишта онамо за котобање, где је нико није могао видети, села је украј потока на траву, покрила је кецељом очи па је бризнула у плач.

Јецала је гласно и без престанка. Лепом, господском животу у двору биће крај. Већ за четрнаест ће дана отићи у свој тужни завичај. Варулековица јој је отказала.

У својој тузи није ни чула, како се босе ноге кроз траву и коприве приближују њојзи а није ни осетила, како је неко до ње сео на врбови пањ.

Наједаред чује крај себе тих глас. Чула је само звук, а не и речи, које је изговарао тај глас, а њој срце у грудима затрепери, баш као кад прне поплашена мала птица. То је био Марков глас. Њој је до ушију допирао онај глас, који је слушала у блаженим сновима последњих дана.

— Ти ваљда плачеш с тога, што је млади пан отерао Пишту?

Девојче скине кецељу с очију, па сузним очима погледа у момка, који је седео до ње. Је ли то одиста Марко, што ту седи па својом опаљеном руком узео њу за руку?

Марко се нагне над њу па јој погледа у очи. Марушка осети милостиви, болећиви поглед тих плавих зеница, које су испод дугих смеђих трепавица гледале у њу, а у души јој се пробуди радосна нада, дрхтава срећа. Златан сунчани зрак, који се огледао у потоку, бацио је одсјај на његово лице те је оживио, стоплио бронзану боју коже на том лицу.

— Ала је леп! помисли Марушка. Ала је леп!

Па наједаред јој је било јасно, да јој није стало до безбрижног, удобног живота у двору, него једино само до овога ту, што је седео до ње а она га никад више не ће видети.

Момку је жао било девојане. Чуо је био њен плач чак у дворишту, употребио је почивку у раду па је дошао за њом. То је већ била његова слабост: није никог могао видети да плаче и тужи. Сад је обгрли па је привуче ближе уза се. Глас му је звучао још мекше, кад ју је запитао:

— Што плачеш, мала Марушка?

Цура није одговорила одмах. А и на што? Било је куд и камо једноставније, да буде мирна па да пусти, да ју тако нежно обгрли његова рука. Склопила је очи па није осећала ништа друго, до ли заносно блаженство, што је близу њега. Он је с чела јој гладио косу а уз то ју је тешкао благим речима.

Марушка је само слушала откуцаје свог рођеног срца и Марков глас, онај мили, овај неодољиви глас.

— Па де, реци, мила цурицо! За што си плакала?

— С тебе! промрмља она тихо.

Маркова рука је и нехотице притисне јаче уза се. Плаве очи под дугим смеђим трепавицама погледаше у њене црне очи најпре зачуђено, не верујући. А кад опазише пола ђавласти, пола сетни осмејак на бледом исплаканом лицу лепе девојане, постаде им поглед пун љубави, пун милоте, те стаде ронити у оно друго црно двоје очију, што су онде доле, само за педаљ ниже, сјале у сузама, па јој најзад зарони у дубину душе.

— С мене? А што с мене? запиташе плаве очи.

А црне, оне сузне, одговорише:

— Што те волим!

(Наставиће се.)

Да, да, сад је „штета за сваки грошић“ и сад је само црногорска влада кљукала новцем тај изрод српски. Сад је »штета за сваки грошић«, кад је Настић разголитан као обичан пустолов, смутљивац и лажов. А пре? Пре им је био „спаситељ монархије“, наравно не — цабе!

Политички преглед.

— **Цувајево путовање**. По Раухову примеру путује и нови подбан Цувај по Хрватској и Славонији. С тог пута се шиљу у будимпештанске листове лажни извештаји о токорсе »одушевљеним« дочецима, а у ствари Цуваја дочекују командирани чиновници и франковци.

Тако је Цувај у недељу био у Липику и у Пакрацу, где му је опет приређен пећомкински дочек, но то Цувају није сметало, да на банкету у Пакрацу каже, како је „задовољан досадашњим резултатом свога пута, јер претежни део становништва одобрава политику хрватске владе, која иде за мирним решењем«.

И необавештени мађарски листови мисле, да је то заиста тако!!

— **Босанско-херцеговачки устав и оставка министра Буријана**. Ових дана пронео се глас, да ће заједнички министар финансија Буријан поднети оставку због одоцњења устава за Босну и Херцеговину. Одељни предстојник у заједничком министарству финансија др. Хоровиц вели, да не зна ништа о тој оставци, али признаје, да је с босанско-херцеговачким уставом настало отезање и да босанско херцеговачки земаљски сабор тек ако се састане у јануару 1910. г.

— **Србија**. На стечај за преоправу Дебанжових топова у брзометне стигло је само две понуде. Француска фирма Сен Шамон би тај посао извршила за 7·2 милијона франака, а немачка фирма Ерхарт тај исти посао хоће да сврши за 5·9 милијона франака.

Прошле недеље је стигао у Београд динамит, потребан за прављење бомби; даље су стигла из Белгије два милијона, а из Француске један милијон патрона.

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 5. августа 1909.

— **Краљев рођен-дан**. Широм целе наше монархије слави се данас рођен-дан Њ. В. цара и краља Фрање Јосифа I. И у Новом Саду је овај дан свечано прослављен. Синоћ, кад су у 7 сахата у вече спуштене заставе на ратним мониторима »Бодрогу« и »Темешу«, што су усидрени под Петроварадином, испаљен је са заставног брода 21 топовски метак у славу владарева рођен-дана, што беше величанствен призор. Јутрос је у 5 с. у Петроварадину био будилник уз свирку војне музике и уз топовску паљбу. Данас пре подне служено је благодарење у црквама свих овдашњих вероисповести у присуству представника грађанских и војничких власти, где се молило Богу за дуг живот и здравље премилостивога краља нашег.

— **Пчеларска изложба**. Посетиоци пчеларског конгреса и изложбе у Руми, који желе добити карту на железници са попустом, могу је одмах добити од управе »Српске Пчеларске Задруге« у Руми, ко пошаље 30 филира. Карте важе од 25. авг. до 8. септ. по новом календару.

— **Нова српска земљорадничка задруга**. Основана је, од суда потврђена и у званичном листу обнародована, те је и рад отпочела Српска Земљорадничка Задруга у Тушиловићу (модрушко-речка жупанија). У управном одбору су: Марко Мандић, уједно председник задруге; Станко Блажевић, уједно заменик председника, Паја Опачић, Стева Леповић и Антоније Блажевић. Пословођа је Марко Опачић.

— **Збор српских социјалиста у Будимпешти**. Социјалистички индустријски радници српске народности су у недељу држали у Будимпешти добро посећен збор, на којем је народни посланик Витомир Кораћ држао говор. Особито оштро је устао против клерикализма, за који рече, да је и од капитализма већи непријатељ радништву и да се зато против њега мора водити стална борба. Само укупно радништво — рече Кораћ — може створити слободну и економски независну Угарску, а социјализам је позван, да искорени феудализам и клерикализам.

— **Још једна из Баната**. У једном месту у Банату дао је један »добри« Србин брат **40.000 круна Швабама** у њихов завод у суседном месту, **а 10.000 круна** једном заводу у суседној вароши. Кад су га молили, да уложи штогод у српске земљорадничке задруге, које су у месту (две су, а обадве су добре и напредне), није хтео ни да чује. Није му — каже — сигурно, као код Шваба, и ако задругари у те две задруге јемче неограничено целим својим иметком, који вреди више од по милијона круна, и не рачунајући, да је рад тих задруга и под надзором Савеза Српских Земљорадничких Задруга, који је надзор сигуран толико, да сигурнији нигде већ више бити не може.

Није чудо, што су онда Швабе у том суседном месту покуповали све околне земље, које су некад Србинове биле и угнездили се скоро у десетак околних српских атарева, одакле их никад Србин кренути не ће, ако се не тргне и јуначки се отимати не отпочне.

— **Једна замерка**. У овдашњем мађарском листу »Ујвидеки Кезлењ«-у (бр. 64.) читамо под насловом: »O du mein Österreich!« ову замерку:

Демонстративно свирају то петроварадинским војницима, кад се са својих вежбā, пролазећи кроз нашу варош, враћају кући. Само бисмо волели знати, чему је то добро? Могао би изостати и марш Радецкога, али »Du mein Österreich« је управо изазивање. Ваља поштовати мађарски осећај и не треба тако изазивачки демонстровати. Напослетку можда се г. пуковнику изгубила мапа? Нови Сад је Мађарска. Овде захтевамо, да душевни мир грађанства не узнемирава »Du mein Österreich.

На ово додајемо, да се нико овде не одушевљава за тај „O du mein Österreich“. Само што при свирању маршева војницима нема да се пази на територијалне односе, него на то, којег су народа синови војници, којима се свира марш. У ц. и кр. петроварадинском пуку служе сами овејани Срби и Хрвати, тај пук има свој пуковски марш: »Радо иде Србин у војнике«, па би ваљда био овај пречи од »O du mein Österreich«-а. Али дā! Акурти је чак и тај марш обележио »велеиздајничким«, тај марш, под чијим звуцима су наши Граничари гинули за хабсбуршки дом и за монархију. И данас потомке тих јунака Раух и компанија клеветају велеиздајом и спремају им вешала!

— **Забава у Сланкамену**. Земунска српска православна занатлијска певачка задруга приређује у Старом Сланкамену у купалишној дворници сутра, на Преображење, концерат с игранком. На концерту ће суделовати и тамбурашки збор земунске српске академске омладине, који ће свирати српске мелодије у обради С. Јанковића и одломак из Вердијева »Трубадура«. Певачко ће друштво у мешовиту лику певати једну од Толингерових »Русанђанака“ и Мокрањчеву трећу руковет а у мушком збору Бајићеве »Српске звуке« и његову »Винску песму«, осим тога још »Хм!« из сељанчица Милорада Петровића у композицији Сташе Бињичког.

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **За што се одселио из Угарске**. Будимпештански немачки лист „Neues Politisches Volksblatt“ саопштио је у свом овогодишњем 183. броју занимљиво писмо из Америке. То писмо верно карактерише правосудне прилике у Угарској, а гласи од речи до речи овако:

Њујорк, 19. јула 1909.

Славно уредништво!

Док сам живео у Угарској, за више него осамнаест година, био сам вазда један од многих верних читалаца Вашег цењеног листа. Па баш с тога држим, да ће Вас у неколико интересовати, да чујете, шта ме је нагонило, да окренем леђа својој љубљеној отаџбини па да се одселим у Америку. Мени се чини, да је мој случај доста занимљив и поучан те је завредио, да га донесете у свом листу.

Еле чујте!

Ја сам двадесет година био трговац у Угарској, трговао сам свачим па сам за те две десетине година ретко кад плаћао годишње мање порезе, него 400 Круна. Дуго сам времена био и управитељ једног новчаног завода у Гајдобри те сам опште био припознат и поштован.

У последње сам време трговао вином. Крчмару Г. Д-у у Парабућу продао сам вина у вредности 270 Круна, да ми га исплати после три месеца. Кад је стигао рок, хтео сам да дођем до свог новца па сам га утужио. Трајало је готово годину дана, док сам у руке добио судску пресуду, која је гласила у моју корист. Тада сам енергично хтео да поступим према крчмару. Но он онда утужи мене, тврдећи, да ми је дао у зајам пре три године, у свом стану, без обвезнице или менице, хиљаду круна, па то може и доказати сведоцима. При расправи се одиста појавише три сведока. Један је сведок био крчмарев рођени син, већ више пута због свакојаких превара осуђена индивидуа, други је сведок био неки циганин а трећи је сведок био друг младог П-а. Сремски суд у Оџацима заклео је то фино друштво. На основу њихове изјаве, коју су потврдили заклетвом, осудио ме је оџачки сремски суд, да платим хиљаду Круна и 242 Круне парничких трошкова. У тој ствари нисам чинио ништа више. Али сам продао свој дућан, све сам своје претворио у новац па сам са својом женом и са своје четворо деце пошао у Америку. Нисам исплатио ни хиљаду Круна, ни парничке трошкове, па не ћу их ни платити, јер му у пркос законитој пресуди не дугујем.

Али тим још није свршена та ствар. Мога старијег брата, Петра Мандла, који станује у Векерлефалви, нападоше такође, тврдећи, да је стојао добар за тај тобожњи дуг. А јемство је то предузео тобоже на железничкој станици пред сведоцима. Ма да је мој брат сведоцима доказао, да онога дана у опште није ни излазио из куће, од крчмара позвани сведоци — иста она тројица — наново се заклеше те мој брат буде осуђен, да плати хиљаду Круна.

Мој брат је апелирао. Али се чврсто решио, да ће се, ако виши суд потврди осуду првостепеног суда, угледати на мене. Не само он и његова два сина, који у Будимпешти врше своју војну дужност, него и петоро остале моје браће и сестара окренуће леђа Угарској па ће се одселити у Америку.

Један добар пријатељ мог старијег брата пријавио је ту ствар не само сомборском краљевском судбеном столу, него и министарству правосуђа. Радознао сам, шта ће се онде рећи на такво правосуђе.

С поштовањем

Ваш стари претплатник из Гајдобре
Матија Мандл.

— **Експлозија**. У Букурешту је јуче при намештању громовода на малом артиљеријском магазину услед непажње једног радника дошло до експлозије. Четири особе су тешко озлеђене.

— **Освајање ваздуха**. Из Њујорка телеграфишу париском »Ле-Журналу«, да се браћа Рајт сада баве опремом нове справе за летење, која ће, како се они надају, моћи толико остати у ваздуху, колико буде желео ваздухопловац.

Орвиљ Рајт рече, да ће аероплан, што га је он смислио, бити јефтин, а по свом простом саставу и по јефтиноћи моћи ће га имати свако. На њему ће бити могуће, дићи се до самих облака и летети, колико је коме воља.

— **Пловидба ваздухом и лопови**. Из Келна јављају париском »Пти-Журналу«: У Немачкој се појавила чета лопова, који нарочито краду становнике оних вароши, над којима лети ваздушни брод »Цепелин« или други који такав брод. Та чета је врло добро организована. У доба, кад се људи попну на кровове, да гледају летење ваздушнога брода, којим се управља, лопови им продру у станове и покраду оданде, све, што могу понети. У Келну су лопови, кад је над њим летео „Цепелин«, извршили прави погром.

— † **Жорж Пико**. У Греноблу је јуче у 71. години свог века преминуо француски повесничар Жорж Пико (Georges Picot). Покојник је године 1878. на место државника и повесничара Луја Адолфа Тјера (1797.—1877.) изабран био за члана Француске Академије а 1896. је после смрти славног француског државника и филозофа Жила Симона (1814.–1896.) постао стални тајник академије наука. Главно му је дело: »Histoire des états généraux et leur influence sur le gouvernement de la France de 1335. à 1614.« (»Историја главних држава и њен утецај на владавину Француске од 1355. до 1614.«), које је године 1872. изашло у четири свеске а године 1888. у другом издању у 5 свезака а од академије у два маха добило Гоберову награду.

— **Дрво смрти**. Енглески листови јављају ово: Син енглеског мисијонара у Ценбули оде од куће и заиђе у шуму. Смркло се, а детета нема натраг. Забринути отац састави експедицију, да тражи сина. После три дана нађу дете, које постаде жртва »дрвета смрти«. То је огромна биљка, која једе друге организме, лишће му има пипке и органе за сисање. Такав лист спусти се на своју жртву и убија је пипцима, а затим јој исиса сок. Малиша је нађен мртав. Пипак „дрвета смрти“ пробио је кроз око у мозак детињи. Делови тела, који нису заштићени оделом, као лице и руке, биљка је појела, да се није могло познати.

То је већ пети познати случај, да су људи погинули у загрљају »дрвета смрти«.

— **Разбојници у Русији**. У селу Семинену, у петроковској губернији, разбојници нападну на римски парохијски дом. Свештеници Полуњин и Ивански с револверима у руци храбро сузбијаху разбојнички нападај, ранивши метком најближег им разбојника, Неко време водила се права битка. Полуњин, рањен двома куршумима у груди, и даље је одбијао разбојничку навалу, док год се онесвешћен није срушио на земљу, јер је изгубио много крва. У то време дотрчаше сељаци на пуцњаву. Чувши узбуну, разбојници истрче на двориште и, наново напунивши своје браунинге, спремише се за паљбу. Рањени разбојник се такође извуче на двориште, молећи своје другове, да га узму собом. Сељаци стадоше наваљивати на разбојнике. Онда харамбаша приђе рањеном другу и дотуче га метком из револвера. Разбојници, одбијајући сељаке паљбом, сакрише се у ноћној тами.

НОВИЈЕ.

Лондон, 4. августа. Доњи дом енглеског парламента једногласно је усвојио законски предлог о јужноафричкој унији.

Беч, 4. августа. Председник савезу социјално демократских странака закључио је, да се одзове позиву Гломбинскога па да учествује у конференцији, коју је Гломбински саввао.

Штокхолм, 4. августа. Како су инострани учесници у штокхолмском конгресу за светски мир изрекли сумњу, да би се конгрес могао одржати, док у Шведској траје генерални страјк, решено је, да се конгрес одложи до на годину.

Петроград, 4. августа. Противно службеним опровргавањима овде озбиљно говоре о том, да ће Дарданели скорим бити отворени за саобраћај ратних бродова.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву »БРАНИКА«.

Питање острва Крита.

Атина, 5. августа. Критска влада није допустила, да се данас истакне грчка застава. Услед тога се нису искрцале трупе силā заштитницā.

Опструкција аустријских Словена.

Беч, 5. августа. Како су Словени изјавили, да њихови закључци не значе наставак опструкције, ипак има наде, да ће успети акција, да се омогући рад царевинског већа. Расположај странака у конференцији био је помирљив. Охладнела је жеља за опструкцијом. Шустершић мисли, да се потешкоће нису ублажиле. Само земаљски сабор и делегације могу поправити ситуацију. Чеси изјављују, да се миран рад царевинског већа не даје замислити, ако се најпре не сазове чешки земаљски сабор.

Народно здравље.

Болесничка храна.

Обично се дешава, да лекар и по варошима, а још више по селима, покрај болесника затече читаво друштво — махом жене. Уз болесника су по самој постељи, по столицама и столовима свакојаке понуде. Ту је јабука, крушака, наранџа, грожђа; ту вина, ракије, воде и лимунаде; ту купуса и расола, чорбе и супе; ту меса печена, пржена и т. д. Сваки, а нарочито сродник, донео понешто па нуде болесника, да се већ не може бранити. И да је здрав, не би све то јео, што је око њега, а овако болестан још мање. Језик му дебео и превучен; из уста задише па му је све горко, бљутаво и одвратно. Једва га можеш натерати, да поједе мало од онога, што му се нарочито спреми, а они навалили свакојаким ђаконијама.

Али да хоће, не може, да баш и сам тражи и захтева. — С храном болесниковом треба бити веома обазрив. Храна је управо једно од најмоћнијих средстава у лечењу многих болести. Од њена куса, њене сварљивости и хранљивости зависи по гдекада цео успех у лечењу. У неким извесним болестима могло би неко извесно јело — н. пр. у врућици (тифусу) купус с пастрмом, кавурма, кобасице, и т. д. — изазвати знатно погоршање, па баш и саму смрт, а код других је известан начин храњења главни лек. С тога је обична појава, да баш и сам лекар наређује, шта ће болесник јести и пити, и то зову наши: болесничка дијета. Махом је то течна храна, која се ласно вари, а добро храни и снажи. Шта више: у неким случајевима лекар лек и не прописује, него у име лека одреди, како ће се болесник хранити. С тога је с правом рекао неки одлични лекар, да је одређивање дијете управо најважнији посао лекарев.

А не може друкчије ни бити. Кад се код човека појави која болест, и само тело показује тежњу, да је сузбије и савлада. Често у томе и успе те болесник самом отпорном снагом својом без лека оздрави. Да у телу нема тих отпорних снага, којима се оно противу болести бори, колико би нашег света још више умирало, како се лечи! Лекарева је, дакле, једна од најглавнијих дужности, да ту отпорну снагу болесникова тела одржава и помаже, а у томе ће најбоље успети, ако буде болесника подесно и говао и хранио.

По себи се разуме, да ће лекар најбоље знати, каква храна болеснику у његовој болести пристаје, па зато га ваља у свему слушати. Он нам то не може једном за свагда рећи, јер сталних утврђених правила о томе нема, нити може бити. Сваки случај болести и сваки одељак њен је друкчији, па према томе се мора и лекар владати и храну удешавати.

Али ипак и у томе има неких начелних погледа, неких правила, која се могу у сваком случају применити, па се бар с њима ваља познати. Њих нема много, и један знаменит лекар свео их је све у ово неколико тачака:

1. Никад не питај болесника, шта ће да једе сад, а шта касније. Мајка, нудиља и домаћи морају сами измишљати и одабирати. Болесник не треба да зна, шта ће добити за оброк. Он мора бити увек изненађен — и то пријатно изненађен доветим јелом.

2. Болеснику ваља давати уредне оброке, и то што чешће. Нека му се пружи мало: две-три кашике, пола шоље или чаше; нека му се само принесе јело, не би ли се сетио, да треба да једе, али само чешће. Овако најбоље прија болеснику; прохтев за јелом се одржава и поправља. Ово је најважније, а код нашег света, који време не одређују по сахату, и с друге стране најкорисније. Чести оброци су као куцање звонцета, по којем се одређује време. Што чешће то звоно откуцне и што се чешће болеснику понуда пружи, тим му брже и време пролази.

3. Напрегни све своје умне снаге, да би могла створити и пружити најразноврснија јела. За болесника треба да су оброци догађаји дана. Он треба свакад да узвикне: „То још никад нисам јео!“ Ко болеснику десет пута узастопце понуди једно исто јело, па ма то била обична чорба или печење, тај нема појма, како се негује болесник.

4. Болеснику не доноси никада много за оброк, него увек мало — тако да мора сам тражити. Како се лице мајке од радости засија, кад јој болесник потражи, да још једе! Па ни онда, кад баш болесник има апетита (прохтева за јело), не доноси му пун тањир, чинију или паницу, да се не уплаши од гомиле јела. И око има утицаја на апетит. Ваља се сетити само богаташке деце, која вену и копне, иако им је трпеза свакад пуна, јер изгубе апетит, кад виде изобиље јела. Болесник се застраши и узнемири, јер мисли, да мора појести пуну чинију, а он би могао само половину тога... па онда одмах посумња у свој апетит и изгуби и оно мало прохтева за јелом, што га је имао.

5. А и материјална је штета, доносити толико јела, да га болесник не може употребити, него се мора бацити. Ваља тако удесити, да се у болесничку собу увек по нешто од јела унесе, а никад не изнесе. Болесник је и сам блажен, кад може затражити, да му се још донесе.

6. Оброке треба спремити и приуготовити ван болесничке собе, јер док болесник гледа, како му се спрема и поставља, може и оно мало апетита изгубити.

Нека и наше мајке прихвате ове савете и нека раде по њима, па не ће онда доживети толику муку и жалост... да им — може бити — ко од најмилијих умре „пре века и без лека“.

»Здравље«.

Др. Хран. М. Јоксимовић.

Трговина.

НОВОСАДСКА ПИЈАЦА

ИЗВЕШТАЈ

5. (18.) августа 1909.

Пшеница I. каквоће	—	К	13·80 — —·—
Пшеница II. каквоће	—	„	13·20 — —·—
Зоб — — — — —		„	6·90 — —·—
Јечам — — — —		„	6·90 — —·—
Кукуруз окрњен		„	7·40 — —·—

све од 50 кила.

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**

Одговорни уредник: **Јанко Перић.**

РАСПОРЕД РАДА

на

Дванаестом Конгресу

СРПСКИХ ЗЕМЉОРАДНИЧКИХ ЗАДРУГА,

који ће се одржати

у РУМИ,

у среду и четвртак 19. и 20. августа (1. и 2. септембра) 1909.

Среда, 19. августа (1. септембра):

у 11 сати пре подне: *конференција заступника српских земљорадничких задруга*, на којој ће се расправити све тачке дневнога реда главне скупштине Савеза.

у 3 сата после подне: *посело* са овим распоредом:

1.) *Извештај о раду и стању српских земљорадничких задруга у години 1908.*

2.) Слободан задругарски разговор: *О давању зајмова у користоносне сврхе — О времену, на које се могу зајмови давати — О надзору над употребом зајмова у смерове, у које су дати — О тачном враћању зајмова — О приликама и условима, под којима се отплате (оброци) зајмова могу продуживати.*

Четвртак, 20. августа (2. септем.):

у 9 сати пре подне: *призивање Св. Духа.*

у 10 сати пре подне: *главна скупштина Савеза.*

У исто време, кад се буде одржавао конгрес наших задруга, одржаваће се и пчеларска изложба, коју приређује Српска Пчеларска Задруга у Руми, те ће тако сви учесници имати прилике, да се упознаду и са стањем пчеларства код нас, као и са користћу од те лепе и уносне привредне гране.

За стан треба свако да се јави бар 5 дана пре конгреса *Српској Пчеларској Задрузи у Руми.* Ово треба да има на уму свако, ко мисли на конгрес поћи.

УПУТСТВО.

I. На конгресу могу да суделују само позвани, то јест они, који су добили позив од Савеза, а који гласи на име и презиме позванога.

II. На *конференцији* и на *главној скупштини* могу говорити само опуномоћени заступници српских земљорадничких задруга, а на *поселу* сви задругари без разлике.

ОГЛАСИ.

Јавна захвала.

И путем јавности изјављујем захвалност: **јединoм, чистом, српском, православном и добротворном друштву „Пријатељ“ у Сегедину**, које ми је, у име обезбеде мога покојног завештача, **исплатило две хиљаде круна.**

Сада у Черевићу, пређе у Лежимиру, 1909.

Удова
Јулка Стевана
Михајловића (Мирковог.)

307 1-1

ЈЕДНА ОТМЕНА ПОРОДИЦА у Новом Саду

прима на стан 2 ђака из боље куће.

По потреби могу добијати и инструкције од старијих ђака из исте породице.

За адресу упитати се у администрацији листа. 338 2—3

Учитељско деоничарско друштво **„Натошевић“** у Новом Саду треба од 1. септембра о. г.

ШЕГРТА

за своју **књижару** (дућан у сопственој кући, ћурчијска улица бр. 26., између српске основне школе и гимназије). За шегрта примиће се дечко, који је изучио V. и VI. разред основне школе или I. и II. разред гимназије или грађанске школе. Првенство има Новосађанин. 1-1

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

И путем јавности изјављујем захвалност: **јединoм, чистом, српском, православном и добротворном друштву „ПРИЈАТЕЉ“ у Сегедину**, које ми је, у име обезбеде мога покојног завештача, **исплатило две хиљаде круна.**

В. Кикинда, августа м. 1909.

340 1 1 удова **Севера Левицки**
рођ. **Емилија Вајдић.**

САМОСТАЛНИ ПРОДАВАЧ

који умије јако добро уређивати изложе, акцептира се одмах у трговини

ГОТОВИХ одјела за господу и дјечаке

Уважују се само такове понуде, које исказују већ потпуну дјелатност у тој струци. 337 3-3

Адреса: J. Штрасбергер, Загреб.

АКО ВОЛИТЕ

АКО ВОЛИТЕ
ДА ЈЕФТИНО ПАЗАРИТЕ,
онда употребите прилику у мушкој и женској помод. трговини
С. КОВАЧА код **„РОДЕ“**
У НОВОМ САДУ, у Кошутовој ул. бр. 25.
јер ће због пролазне сезоне СВУ РОБУ уз врло СНИЖЕНЕ ЦЕНЕ ПРОДАВАТИ.

332 2—100 **АКО ВОЛИТЕ**

НОВЕ СТЕЛАЖЕ

ЗА МАНУФАКТУРУ

са (одговарајућим) тезгама заједно у пола цене продајем.

Стелаже су натраг од горе до доле даскама постављене, дужина им је 15—16 mtr. а висина 2·4 mtr-а.

Коста Живановић
334 3-3 **Бач-Сентомаш.**

Ко хоће дуго да живи

и да увек буде здрав, те да му никад ни доктор ни апотека не треба тај нек поручи

ЦРНОГ ТРЕБИЊСКОГ ВИНА

—:: 15% ::—

2 флаше (шампањске величине) 3 круне свака штација franco код

Лазара Станковића
173 51— **Стапар — Бачка.**

Власник и издавалац: деоничарско друштво „Браник.“

Штампарија деоничарског друштва „Браника“.